

vítkorie

host

haníšová

houbačka

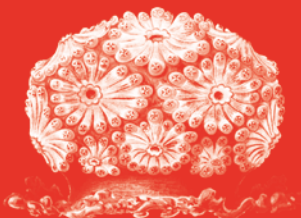
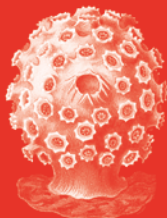
houbařka

brno 2018

vítkorie

haníšová

houbařka

Rukopis vznikl s využitím
tvůrčího stipendia poskytnutého
Ministerstvem kultury ČR
Kniha vychází za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR

© Viktorie Haníšová, 2018

Illustrations Ernst Haeckel

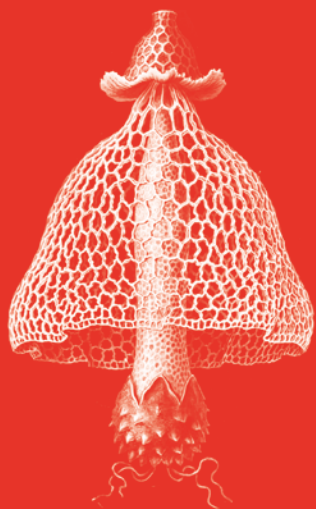
© Host — vydavatelství, s. r. o., 2018
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-511-5 (PDF)

ISBN 978-80-7577-512-2 (ePUB)

ISBN 978-80-7577-513-9 (MobiPocket)

01

Nenáviděla jsem to. Starorůžové šaty s volány mě v pase škrtily, prsty na nohou jsem měla od bílých lakovaných balerínek celé otačené, seděla jsem na polstrované židli, záda jako svíčka, a když jsem jen trochu nahrabila ramena, mezi lopatkami mi přistál dloubanec: „Narovnej se!“

Koutkem oka jsem viděla, že i bratři krčí nos, pošklebují se a sem tam vyplivnou sprosté slovo. Na operu se těšili asi jako vepři na kleštění, mnohem radši by šli do kina nebo se dívali doma na televizi. Snad by nepohrdli ani představením v Alfě, ale něco takového nepřipadalo v úvahu. My jsme museli chodit do Velkého divadla ve Smetanových sadech. Do jediného „skutečného divadla v Plzni“. Pořádná scéna s velkým orchestrem a do detailu propracovanou výpravou, klasičtí autoři, Prokofjev, Verdi, Smetana. Moje matka byla na klasiku vysazená.

Nemohla jsem se dočkat, až v hledišti ztlumí světla a šum v publiku utichne. Jakmile se do ticha zařízly první houslové tóny, nejstarší bratr nenápadně vytáhl z kapsy diskman, zastrčil si do ucha jedno sluchátko a to druhé podal mladšímu sourozenci. I můj otec, který seděl na přístavné stoličce, se v potemnělé lóži trochu uvolnil. Svěsil ramena, opřel si hlavu o zeď a někdy si i hodil nohu přes nohu. Já jsem milimetr po milimetru spouštěla ramena, bradou jsem se blížila k zábradlí balkonu, až jsem si nakonec zapřela

tvář o ruku a druhou si vylovila z kabelky kukátko. Pozorování diváků mě bavilo víc než děj na jevišti. V zorném poli sklíček se mi střídaly dámy s natupírovanými vlasy s fialovým odstínem, mladíci, jimž v dlaních svítily displeje mobilu, a turisté, kteří přišli v džínách a po každém sólu horlivě tleskali.

To nejzajímavější se však odehrávalo za mými zády. Nikdy jsem neviděla, že by někdo takhle hltal, co se na jevišti děje. Někteří diváci v čochkách kukátka zatajovali dech, jiní dokonce i slzeli, ale proti jejímu výkonu to nebylo nic. Matka seděla na přístavné stoličce, záda jako pravítko, s rukou položenou na hrudi, ústa mírně pootevřená. Vypadala, jako by nad ní někdo vykonával obřad vymítání ďábla. Každé slovo na jevišti, každé zadupání na duté podlaze jí rezonovalo v obličejí, při jakémkoli silnějším zvuku sebou trhla, vykulila oči, nebo je přivřela. Při milostných scénách jí hořely tváře, a když se na jevišti odehrávalo něco nepříjemného, přikryla si oči rukama a sledovala představení mezerami mezi prsty. Přísahala bych, že jsem slyšela, jak jí tluče srdce. Mohla jsem ji upřeně sledovat celé představení, snad jsem ji mohla i štípnout do stehna — vůbec by si toho nevšimla.

Moje matka byla divák, jakého si každé pořádné divadlo zaslouží. Patřila k Velkému divadlu stejně jako uvaděčky s programem a pečlivě namalované kulisy. Byla dokonce víc než to. Moje matka byla nejlepší herečkou v divadle. Její výkon si zasloužil dlouhé ovace vestoje. Bravo! Byl to okamžik její slávy. Můj otec, hlava rodiny a náš výhradní živitel, vedle ní vypadal jako pouhý přívěšek na klíče, herec ve vedlejší roli, který jen nahrává skutečné hvězdě.

Matka byla umělkyní, která se tak vcítala do své postavy, že nedokázala vypnout ani po skončení představení.

A tak jí nikdo nemohl mít za zlé, že si rozmáchlá divadelní gesta vzala s sebou i na smrtelnou postel. Její poslední hodinka připomínala klasickou tragédii, za kterou by se nestyděl ani Sofoklés.

Krátce po šesté ráno mi volali, abych co nejdříve dorazila. Matka je prý velmi slabá, obávají se toho nejhoršího. Na chvíli jsem zaváhala, slunce za oknem mě vybízelo, abych vyrazila do lesa, ale pak jsem se s námahou vyškrábala z rozválené postele, spěšně se oblékla a vydala na nádraží.

Do nemocnice jsem se dostala až před desátou.

Oba dva už čekali před jejím pokojem. Evžen stál vzpřímeně s rukama za zády a hleděl z okna. O půl hlavy menší Milan se opíral o bíle natřenou stěnu. Lehce mi kývnul na pozdrav a opatrně se usmál, ale když viděl Evžena, který se k němu otočil s kyselým výrazem, rychle spustil koutky úst dolů.

„Co tu chceš?“ štěknul na mě Evžen.

Neodpověděla jsem a radši rovnou zamířila ke dveřím, ale to už mě Milan chytil za rameno.

„Počkej, Sisi, ještě tam nesmíme.“

Odkášlal si do zaťaté pěsti, na které mu zbělaly klouby, a sklouzl pohledem k zemi. Svaly ve tváři měl napjaté a na čele se mu leskly kapičky potu.

Mlčky jsem se posadila na koženkovou lavici vedle dveří do pokoje. Teprve o několik minut později jsem pochopila, proč jsem nemohla vstoupit. Dveře matčina pokoje se otevřely a na chodbu vyšla sestra s modrými gumovými rukavicemi, před sebou vozík

s mokrým škopkem a hadry. Pokynula nám na znamení, že už je hotová.

„Nebudu vás rušit,“ špitla a roztlačila vozík k sesterně. Kolečka vozíku se rozpištěla jako myška lapená v pasti.

Do pokoje jsem vstoupila poslední. Ani trochu jsem necítila nervozitu, byla jsem si naprosto jistá, že se opět jedná o planý poplach. Dokonce ani Evžen s Milanem přes veškerou snahu nedokázali skrýt rozmrzelost. Nebylo by to ostatně poprvé, co jsme se sem vláčeli zbytečně, jen za poslední měsíc si nás matka k sobě povolala už dvakrát.

Jakmile jsem však spatřila její popelavý obličej a pohlédla do pohaslých očí s jedovatě zažloutlými bělmy, bylo mi vmžiku jasné, že nás tentokrát za nos nevodí.

Matka, kterou sestra mezitím zbavila veškerých neolibých pachů, ležela teatrálně rozvalená na nemocničním lůžku s nařasenou bílou dekou přehozenou přes tělo jako na nějakém obraze od Rubense. Pod kusem látky však neleželo bujné mladé tělo. Vytahaná kůže na matčiných bílých macatých pažích se na předloktí a v podpaží zvrásnila do nevzhledných varhánků, přerostlé, nečesané vlasy jí trčely do všech stran, v koutcích úst měla slepené zažloutlé sliny. Vzduch v místnosti byl prosycený stářím, dezinfekcí a patosem.

Matka mžourala zarudlýma očima do stropu a nezdálo se, že si je vědoma naší přítomnosti. Chvíli jsme přešlapovali na místě, Milan popošel k ní, zlehka se dotkl její ruky a pozdravil ji, ale jeho slova přes matčin zmatený výraz nepronikla, stekla po něm jako kapka na skle. Pokrčil rameny, ohrnul spodní ret a vrátil se k nám.

Všichni tři jsme usedli na prázdné lůžko vedle ní. Nikdo z nás se neměl do mluvení. Milan si hrál s mobilem, Evžen zíral netečně z okna a já jsem pohupovala nohama pod vysokou pelestí. Ani jeden z nás nechtěl pohlédnout smrti do tváře. Seděli jsme vedle sebe jako tři osoby, které v náhodný okamžik sdílí stejnou lavičku v parku, sotva by někdo mohl hádat, že jsme sourozenci.

Netušila jsem, jak dlouho to trvalo, možná to bylo několik hodin, nebo snad jen pár minut. Konečně se matka na lůžku zavrtěla a lehce pootočila hlavu naším směrem. Z očí se ztratil mlžný povlak. Podívala se na nás.

„Děti,“ zachrčela. Ohromné vole se jí pod nažloutlou kůží zachvělo. Všimla jsem si, že dýchala velmi mělce. Na monitoru nad její hlavou to zablikalo.

Matka namáhavě polkla, několikrát mrkla, rozťáhla paže a rozevřela dlaně. Pochopili jsme, že chce poslední okamžiky svého života strávit ve spojení se svými nejbližšími.

Dvě ruce, tři děti. Selekcce i na smrtelné posteli. Vyměnili jsme si rozpačité pohledy, nikdo nechtěl vykročit jako první. Milan si nerozhodně mnul bradu, Evžen se kousal do rtu, já jsem radši zírala na své sešlapané pohorky.

Enykybenykydupy dup...

Od začátku bylo jasné, kdo z nás půjde z kola ven. Evžen se ještě párkrát rozhlédl, slezl z pelesti a pak se nesměle přiblížil k matčině pravé ruce. Hned po něm si i Milan začal klestit cestu mezi hadičkami od

kapačky, elektrodami a kabely monitoru. Lehce zavadil o pytlík na moč, vypustil z úst provinilé „ajaj“, ale nakonec zdárně zaujal místo po matčině levici.

Matka stiskla dlaně obou synů a opět něco zasípala. Slova, která se jí pomalu drala z úst, prokládala suchým kašlem. Bratři jí hleděli do očí a na souhlas pokyvovali hlavou. Seděla jsem od nich příliš daleko, abych matce porozuměla. Na okamžik mě napadlo, že se k nim připojím, že se ji pokusím obejmout a políbím ji na čelo, vždyť jsem přece taky jedna z nich, matčina jediná dcera, její holčička, ale nechtěla jsem rušit tu dokonalou symetrii. Beztak pro mě u její postele nezbylo dost místa. Evžen matku pohladil po vlasech, sklonil se k ní a něco jí zašeptal do ucha. Matka krátce pozdvihla koutky úst a oči se jí sotva zřetelně zaleskly. I Milan se k ní sehnul a přilepil svou tvář na její. Měla jsem pocit, že v tomto těsném spojení zkameněli. Obraz mě silně dojal. Takhle se má umírat, pomyslela jsem si, v objetí se svou rodinou, takhle má končit skutečná tragédie. Byla to katarze se vším všudy. Vznešenou atmosféru jsem kazila pouze já, voyerka, na kterou žádná ruka nezbyla.

Bratři s matkou zůstali v pevném objetí pár minut. Matka ještě sem tam něco zadrmolila. Dívala jsem se z okna po střeších, na kterých se lesklo slunce. Radši bych už byla zpátky na Šumavě.

Když jsem na ně znovu pohlédla, bylo už po všem. Monitor nad matčinou hlavou se rozburácel a do pokoje vběhla sestra, tentokrát už bez gumových rukavic. Strhla z matky velkorysou drapérii, přiložila jí na voskovou kůži dlaně s propletenými prsty a zakřičela na bratry, ať ustoupí. Poslechli ji, na tváři vyplašený výraz.

Resuscitovali ji krátce, jen aby se neřeklo, nemělo to cenu. Milostný trojúhelník matky a jejích dvou synů byl navěky roztržen.

„Smrt nastala ve 13.56...“

Nikdo z nás tří neklesl v zoufalství na kolena ani si nerval vlasy. My tři, kteří jsme v pokoji zbyli, jsme se snažili nenechat na sobě znát, co jsme v tu chvíli ve skutečnosti cítili. Úlevu.

Zavřeli jsme široké dveře, matku s obličejem přikrytým bělostnou pokrývkou jsme nechali navždy za sebou. Útrpně jsme se na sebe usmáli a podali si ruce.

„Dáme ti vědět, kdy bude pohřeb. Nebudeme tě ničím zatěžovat, všechno zařídíme za tebe, ségra,“ řekl mi Evžen na rozloučenou. Milan mi podal ruku a pak mi dal bratrskou herdu do zad. Zůstala jsem stát na místě a sledovala dvojici, jak se vzdaluje v nemocniční chodbě. Evžen kráčel vzpřímeně, důstojně. Milan máchal rukama, aby jeho ráznému kroku stačil. Před schodištěm se ke mně krátce otočil a mávnul na mě.

02

Pohřeb se konal za týden. Málem jsem ho nestihla. Vlak se zaseknul na trati mezi Milečím a Nepomukem, zase nějaký sebevrah, který nebral ohled na ostatní. Po půl hodině jsem vzdala čekání a šla na stop, protože na taxík mi nezbyly peníze. Ani v Plzni jsem si nevedla lépe. Na zastávce u Hlavního nádraží jsem omylem nastoupila do autobusu, který mě místo na Ústřední hřbitov zavezl k nákupnímu středisku, a já tak musela seběhnout celý kopec.

Do obřadní síně jsem vcházela mezi posledními se zpoceným rolákem přilepeným na záda. Možná to byl jen můj pocit, ale jakmile jsem překročila práh, v sále to zašumělo. Jako by se do včelího úlu vloudila vosy.

Téměř všechny lavice v krematoriu byly zaplněné, lidé se tlačili i po stranách sálu. Počet lidí v síni byl úchvatný.

Podařilo se mi zaujmout místo v poslední řadě. Silně neparfémovaná čtyřicátnice po mé pravici na mě vrhla nepřátelský pohled. Marně jsem pátrala v paměti, abych její obličej přiřadila k nějakému jménu. Ale na odmítavé pohledy lidí jsem byla zvyklá už dávno.

Dveře nás odřízly od čerstvého vzduchu a slunce, bzučení v sále překrylo přidrušené ticho probodávané přidrušeným zakašláním. Po chvíli sál prostoupily první tóny Beethovenovy Měsíční sonáty. Všichni jako na povel vstali a potemnělá aula rozkvetla bělostnými kapesníky. Hudba ztichla a všichni se opět posadili.

Na pódium vystoupil první řečník, otcův dlouholetý kolega z fakulty a současně i rodinný přítel. Postavil se k pultu, načechral popsané listy a spustil: „Vážení smuteční hosté...“ Rozpovídal se dlouze o tvrdé práci, o cti a tradičních hodnotách, mezi jednotlivými slovy dělal významné pomlky.

„Byla to žena *velkého* muže,“ pronesl významně do sálu, vzhlédl od papírů a pokýval hlavou.

Byla jsem z jeho řeči na rozpacích. Měl sice pravdu, protože otec matku převyšoval ve více ohledech. Matka svým nicotným vzděláním, praxí ani původem nesa-hala otcí ani po paty, navíc byla pomalu o dvě hlavy menší. Ale byl to přece její pohřeb, o otce tu vůbec nešlo, svou poslední slávu už měl dva roky za sebou. Ráda bych vstala a upozornila řečníka, že v rakvi po jeho pravici neleží on, ale moje matka. Rozhlédla jsem se po sále, ale hosté kolem mě pouze poslušně cupovali kapesníky s pohledem upřeným na řečníka. O fotografii matky pohledem ani nezavadili.

Došlo mi, že všichni ti lidé se tu nesešli, aby vzdali poslední hold mé matce, ale aby se poklonili jemu — mému otcí, a tím i jeho nejstaršímu synovi. Aby před Evženem, který po otcí nezdědil jen vzhled a vystupování, ale i část jeho vlivu, prokázali loajalitu našemu rodu. Pohřeb mé matky byl jen záminkou.

„Loučíme se se skvělou manželkou, matkou a kamarádkou,“ pronesl na závěr řečník a hlas se mu poslušně zlomil.

Skoro bych se na něj rozkřičela: A s Magdalénou Tichou, rozenou Mináčovou, se rozloučit nechcete?

Lidé se znovu zvedli. Opět se ozvala hudba, tentokrát tišší a tesknější. Snažila jsem se přes kopečky zad,

věnce a kytice zahlédnout matčinu rakev, ale moc se mi to nedařilo.

Přemýšlela jsem o tom, co by té okázalé ceremonii řekla. Jestlipak by aspoň jednou, naposledy, nechtěla sestoupit z velkého jeviště a pak postranním vchodem utéct domů? Možná by radši měla skromný obřad, třeba někde doma, ve vesnici pod Tatrami. Malý hrozen příbuzných kolem její rakve s farářem v čele, tříčlenná kapela a pak místečko v rodné zemi vedle staré mamy a taty. Místo toho ji spálí a nasypou do honosné mosazné urny.

Hosté se seřadili do zástupu, stáli frontu na moje bratry, hlavní představitele tragédie, kteří si s hosty v dokonale padnoucích oblecích a naleštěných botách potřásali rukama a vyměňovali fráze. Nezdálo se, že by kromě podoby v obličejích měli něco společného. Ačkoli je dělil rozdíl pouhých dvou let, vypadal Milan o deset let mladší. Na čele ani vráska, z nagelovaných vlasů se mu uvolnil pramen, který mu visel do obličejce. Všimla jsem si, že má horní knoflík košile povolený a že mu zpod saka vykukuje její lem. Evžen naopak působil dokonale upraveně a sterilně. Při každém poděkování za upřímnou soustrast se mu prohloubila brázda mezi obočím.

Tohle jsem si mohla nechat ujít, a tak jsem přistoupila přímo k rakvi. V přeplněném sále vypadala úplně osamoceně.

Říkala jsem si, proč se bratři rozhodli pro uzavřenou rakev. Matčino tělo bylo určitě dobře zachováno a pohřební služba dnes umí udělat s obličejem divy. Nebožtíkův obličej se dá napatlat šminkami tak, že nehybné tělo mrtvolu skoro nepřipomíná. Snad by

bratrům byla hanba ukázat všem na odiv matčinu odulou tvář a macatý zvrásněný krk. Však také vedle rakve na podstavci stála matčina obrovská fotografie z doby, kdy ještě bývala krásná.

Vevnitř mohl být vlastně kdokoli, ale já jsem přesto intenzivně cítila její přítomnost. V těle mi začalo mravenčit, pouhá myšlenka na mrtvé tělo schované pod víkem ve mně vyvolala úzkost a stud. Ale kdesi pod nánosem zášti, odporu a dusivých vzpomínek jsem pocítila hlubokou něhu. Ona mrtvá hora masa a kostí kdysi bývala mou maminkou. Pohládila jsem rakev v místech, kde jsem pod vykládaným topolovým dřevem, se kterým ji zanedlouho vsunou do pece, tušila její obličej. Sehnula jsem se k rakvi, zavřela oči a nadechla se. Teď přišla chvíle, na kterou jsem se dlouho chystala.

Vtom do mě ze zadu někdo vrazil. Pardon, omlouval se upocený plešoun a výmluvně pokynul rukou za sebe. Pochopila jsem, že zacláním, fronta se od mých bratrů přesunula k rakvi. Chvíli jsem přešlapovala na místě, ale nemělo to cenu, plešoun mi to celé zkažil. Nechala jsem rakev rakví a chvatně opustila sál.

Seběhla jsem po schodech ven a schovala se do stínu pod reliéf ženské figury s pochodní. Pohlédla jsem na hodinky — když do půl hodiny vyrazím, akorát mi to vyjde na vlak do Horažďovic. Zastavím se v chatrči, svléknu si černý rolák, natáhnu bagančata a ještě vyrazím do lesa.

Místo toho jsem tam stála jako přikovaná. Nakopla jsem špičkou boty červenou hřbitovní svíčku, která se mi povalovala u nohou. Svíčka se odkutálela na sluncem zalitý chodník směrem k naší rodinné hrobce.

Zanedlouho na její mohutný náhrobní kámen postaví urnu s matčiným popelem.

Z myšlenek mě vytrhla herda do zad. „Tak co, ségra,“ ozval se Milan, „to je dobře, žes taky dorazila.“ Vytáhl z kapsy saka modré gauloisky, seshora poklepal na zavřenou krabičku a pak teprve vytáhl prostřední cigaretu, kterou přešel jazykem, než si ji strčil do úst. Stejně to dělává jeden obejda v Sušici, který postává před vinárnou u náměstí. I on se domnívá, že je to ležérní a sexy. Ve městě mu říkají prasák nebo obecní blbec, přijde na to. Když Milan dokouřil, nabídl mi, že mě svezí na nádraží.

„Ať se nemusíš harcovat sockou, Sisi,“ řekl, ale o to tady nešlo.

Už jsem mu chtěla přitakat a poděkovat, ale něco se ve mně najednou vzepřelo. Copak nejsem jednou ze tří nejbližších příbuzných? Copak moje jméno nestálo na parte hned za jmény mých bratrů?

„Pojeďu s váma,“ opáčila jsem mu a Milan se rozpačitě poškrábal na hlavě.

„Když myslíš...“

Hosté se trousili ze sálu, ženy zacvaknuté mužům do předloktí, na tváři nalepený decentní smutek, muži důstojně mlčeli. Dokonalost celého obrazu kazilo jen teplé jarní slunce, déšť by se sem hodil líp.

Nastoupili jsme do Milanova černého bavoráku a zapojili se na samý konec špalíru aut. Po cestě domů bratr kouřil jednu cigaretu za druhou, prohraboval si nagelované vlasy a mlčel. „Krucí,“ syknul nakonec, když zjistil, že mu ostatní auta zatarasila vjezd do garáže.